Haymatlos: Tabiiyetsiz Mekanlar Savrulan Damlalar

AREK QADRRA 27/02/2021

Haymatlos: Tabiiyetsiz Mekanlar Savrulan Damlalar

Realist betimleme tekniklerini, kendi fırçasıyla yarattığı buğulu yüzeylerle düşsel bir noktaya taşıyan Karin Kneffel, her birini "İsimsiz" olarak adlandırdığı son dönem resim serisiyle, *Haymatlos* başlıklı kişisel sergisini Dolapdere'de geniş bir mekana yayılan Dirimart Galeri'de izleyiciye sunuyor.

Sergideki resimlerin tamamı, 20. yüzyıl başında Almanya'dan Türkiye'ye göç eden ve İstanbul'a kendi izlerini bırakmış *haymatlos*lar olan Bruno Taut (1880-1938), Margarete Schütte-Lihotzky (1897-2000) ve Rudolf Belling (1886-1972) hakkında izlenimler yaratmak üzere galeri mekanına yerleştirilmiştir.

Almanca bir kelime olan "Heimatlos"; yurtsuz, vatansız, evsiz kalmak gibi anlamlara gelirken, yakın zamanda daha çok İkinci Dünya Savaşı ile artış gösteren ve şiddetlenen uyruksuz kalma, göçmen olma durumunu aktaran bir ifadeye dönüşür. Türkçe telaffuzuyla "Haymatlos" olarak değişen kelime, yine İkinci Dünya Savaşı yılları ve 60'ların gündemine oturan, Türkiye'den Almanya'ya işçi göçünün özneleri olan gurbetçilerde karşılığını bulur.

Karin Kneffel, İsimsiz, 2020, Tuval Üstüne Yağlıboya, Sanatçı ve DİRİMART'ın izniyle (Fotoğraf: Nazlı Erdemirel)

Galerinin girişini ikiye ayıran sütunda bir resim asılı durmaktadır. Yer çekimine meydan okuyan, uçucu ve yineleyen su baloncuklarıyla ana tema hakkında öngörü kazandırır. Bu damlacıklar yer çekimine meydan okuyor olmasından ziyade, kanvasın yüzeyine yapışmaya çalışıyorlar gibi bir his verir. Tabloya yaklaştıkça bütünlüğünü kaybedip, havada zerreler halinde salınan bu su damlacıkları her bir vatansızın, savrulup giden bedenlerin ve ruhların alegorisine dönüşür. Başlangıçta bizi karşılayan bu imge neler olup bittiğini söylemez, ancak görece geniş ve doğal ışık alabilen bir galeri mekanında ne ile karşılaşacağımıza dair ipuçlarını yüzeye döküverir.

Yapıtların sergilendiği mekanın yüksek tavanlı geniş kısmında, sol duvara ardı sıra asılı tuvallere resmedilen iç mekanlar arasında bakışlarımız gezintiye çıkar. Taut'un boğaz sırtındaki ikonik evinin iç manzaralarının betimlerini seyre dalarken, bilinçli veya bilinçsiz, Kneffel bizi psikolojik ve metafizik bir zirveye tırmandırtmaya başlar. İnce nüanslarla, mekan betimlemeleri üzerinden alışılmışın dışında bir bilmece halini oluşturur. Bu, araştırmanız ve çözmeniz üzere geliştirilmiş bir bilmece değildir. Gerçekçi bir tutumla resimleri oluştururken, taklide, fotoğrafın belgeselliğinden kopan, imajinasyondan ibaret alana bizi düşürür. Artık bilmeceyi çözmek için değil, keşfetmek için bakmaya başlamışızdır.

Resimlerdeki mekanlar, modern tasarım unsurlarının ve çeşitli ışık oyunlarıyla 80'lerin Hollywood tarzı fantastik iç mekanlarının katmanlı birlikteliklerini yansıtır hale gelir. Bu yapıtlara ışığın doygun yansımalarından elde edilen gelişigüzel kaleydoskopik desenler serpilmiş gibidir. Odaklandıkça belirli bir dinginlik halinin yaşandığına ikna olmaya başlarız, fakat yine de bu mekanlarda tuhaf bir sessizlik, ortamın biraz evvel terk edildiği hissiyatı zihnimizde dolanmaya başlar. Her şey yolunda gibi gözükürken, belirsiz bir nostalji ve başımızdan aşağıya aniden dökülüveren anlık bir karamsarlık gün yüzüne çıkar. Bir haymatlosun kaderi haline gelebilecek ansızın terk etme durumu, (veya zorunluluğu mu demeli) biz sergi mekanına varmadan birkaç dakika evvel resimlerdeki mekanlarda yaşanmış hissini vermektedir. Sağ duvarda resmedilenleri geri plana itip mesafe algısını oluşturan damlalar ve su izleri, izlenen mekanla göz arasında ayrımı oluşturan çerçeve, bir engel olmaya başlar. Süreklilik ve yoğunluk açısından aşırıya kaçabilecek gerçekçi ayrıntılarla birlikte, uzak ve yakın mesafelerin arasında ani bağlantıları kurgulamaya başlamışlardır. Fotoğraf makinasının ardından bakan biz, resimdeki öğelerin türettiği çeşitli optik bozulmalarla, bakılan nesneyi (kompozisyonların tamamını) yeni bir anlayışla kurmaya başlarız.

Sanatçının belli bir düzende kombine etmeye başlayıp, konu bağlamında genişlettiği görsel-biyografik betimlemeler ve hikayeler, yağlı boya tablolarda cezbedici algısal bir yoğunluğu imler. Sergide sözü geçen yurtsuzların yaşamlarından fragmanların, nostaljik denilebilecek mekanların içerisine bizi süratle çeken bir derinliği yansıtmaya başlar.

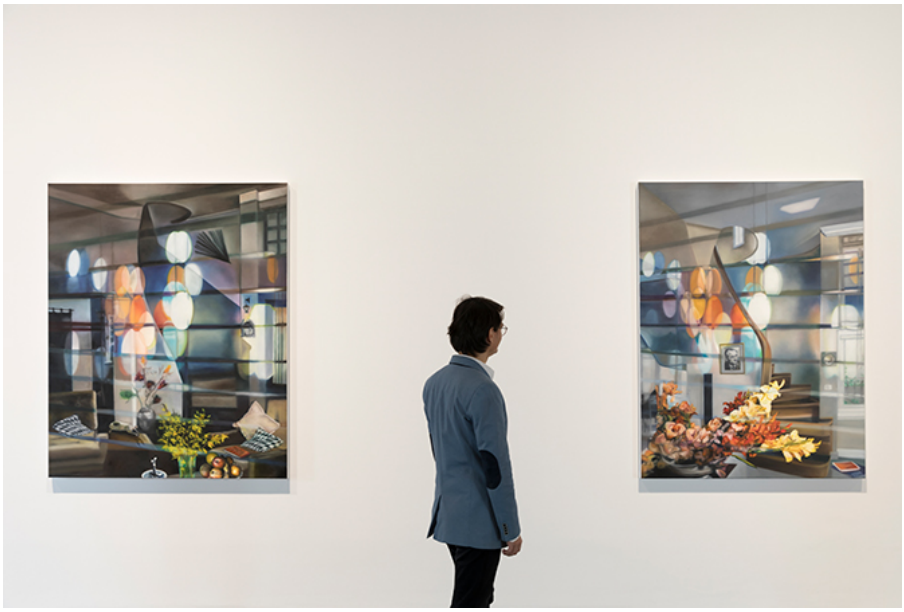

Karin Kneffel, İsimsiz, 2020,Sergileme Görüntüsü, Sanatçı ve DİRİMART'ın izniyle (Fotoğraf: Nazlı Erdemirel)

Kompozisyonun tam ortasına oturan, gözümüze sokarcasına bir atın alt gövdesi ve iktidarın alışılmadık bir açıdan heybeti, Belling'in anıtsal heykelinin imitasyonunu iki boyutlu yüzeyde yineler. Resmin açık gökyüzünü oluşturan renk alanı, ufuk çizgisine doğru indikçe alacakaranlığa evrilmektedir. Günbatımının tunç renkli güneş ışığıyla resmin sınırları son bulurken, galerinin arka bölümünde birlikte sergilenen yapıtların bütünlüğünden mekan tasviri bakımından ayrılmaya başlar. Yoğun bir kırmızı boya dokusunun imite edildiği, kaba bir kadrajlama ile, Belling'in çalışma atölyesinden görsel kesitler üzerine algısal sınırlamalar getirir, algıda çıkıntılar yaratmaya başlar, odak ile oynar. Nihayetinde Kneffel, *mesafe* üzerinden kurduğu kavramsal altyapısını bu resimlere tekrardan uyarlamış.

Gerçekliği betimleyen yumuşak fotoğrafik yüzeyler, sanatçının üslubunun birer örneği olarak resimlerde ortaya çıkar. Fotoğrafın, duyumsanan gerçekliği resimden daha iyi aktardığı, resmin ise gerçeklik temsilleri ürettiği gibi kıyasların ve tanımların sınırları, sanatçının boya tekniği ile fotoğraf ve hayal gücünün her bir kompozisyonda ilişkiye sokulmasıyla bulanıklaşır, muğlak bir noktaya düşer. Birbiri içine giren detaylar, hafif nüanslarla oluşturulan hileli ışık oyunları fotoğrafın perspektifini sallamaya başlar. Bu resimlerin her biri, teknikleri açısından ve konuya istinaden belirttiğimiz gibi *katmanlar* halinde kurgulanmış. Her birinde farklı bir tarihsel dönemin izleklerini, coğrafi noktalar arası ilişkileri görmeye davet ediliriz. Dikkatli baktıkça, birbiri üzerine binen katmanlar bize; can alıcı renk bütünlüklerini, resimsel öğelerin ilişkilerini, yurtsuzların hikayelerini, coğrafyaya tutunma gayretlerini hissettirmeye başlar. Bir fırtınanın dindikten sonra etrafta yarattığı ıssızlık gibi bir tat alırız. Fırtına şans eseri veya düşünceli bir biçimde, katmanları birbiri üzerine dengeyle oturtmuştur.

Karin Kneffel, İsimsiz, 2020, Tuval Üstüne Yağlıboya, Sanatçı ve DİRİMART'ın izniyle (Fotoğraf: Nazlı Erdemirel)

Geniş sergi mekanının sondaki küçük odasına varınca, nihai olarak bizi, serginin yüzü haline gelen bir resim karşılar. Tuvali kaplayan tipografik bir desenle bu resim, sergi bağlamında akla tek bir kişiyi getirmektedir. Kendisi de savaş yıllarında İstanbul'a varan bir heimatlos olan, Frankfurt mutfağının dizaynını gerçekleştirmiş Margarete Schütte-Lihotzky'e atıfta bulunan bu çalışma; patlayan bir kobalt mavisi, terleyen harflerin arka plandaki çocuk figürü ve mutfak ortamına düşürdüğü kaba gölgesiyle, belirleyici bir şekilde hemen yanında asılı Belling atölyesinden ayrılmaktadır.

Damlalar, kırmızı fırça darbeleriyle oluşturulmuş çerçeveler ve su izleriyle birlikte Kneffel, yarattığı *ikonlarla*, izleyici arasına belirli bir mesafeyi korur. Bakan kişiyi resmin yakınına çekmekten, resimle kısa mesafeli bir ilişkiye sokmaktan kaçınır. İşte, fotoğrafın objektifini oluşturup bizi imgeye bakan özne konumuna koymaya başlamıştır. Tabi buna karşı tamamıyla kayıtsız kalmamıza göz yummayacaktır. Resimleri incelememiz ve onlar üzerinde düşüncelerimizi ifade etmemiz için içgüdüsel olan bir takım resimsel verileri tekrardan yüzeye uygular. Bunu da biraz evvel belirttiğimiz, mesafe koyma görevi verilen imgelerle yapmaya başlar. Yüzeyde salınıyor duran, fırsatını bulsa resmin yüzeyinden fırlayıp kendini kurtaracak pozisyondaki su damlaları çifte anlam taşımaya başlarlar. Böylece bu betimlemeler sanatçının aktarmak istediği amaçlar doğrultusunda, planlı bir şekilde yaratılmış olduğunu bize belirtir.

Anlık huzursuzluk uyandıran, yakın ve uzak arasındaki ilişkileri oluşturan ani bağlar resmin bileşenlerini üretmeye başlar. Aslında tüm bunlar Kneffel'in resimlerinin karakteristiğini oluşturup, gerçekliğin ne olduğunu sorgulamaya başlayan kendi elindeki mevcut silahlara dönüşmektedir.

Karin Kneffel, İsimsiz, 2020, Tüval Üstüne Yağlıboya, Sanatçı ve DİRİMART'ın izniyle (Fotoğraf:Nazlı Erdemirel)

Her şeyi içine alan görüş yetisini, dünyanın normatif nesneleştirilmesinden ziyade zihnin temsilcisi olan öznel bir eylem olarak dikkatle bağlamsallaştırır. Resimlerde yaratılanlar oldukça dünyevi mekanlardır. Fotoğraf karelerini kendi imgeleminde manipüle eder. Ancak yavaş yavaş meditatif yollarla imgeler soyut hakikat nosyonlarına işaret etmeye başlar. Böylece biçimsel öğelerin karakteristik kullanımı ve renklerin optik etkileşimlerinin gösterisel bir etkiye dönüşmesiyle görseller; hakikatten koparılan sessiz, yapay ve sofistike mekanlara evrilir.

Serginin geneline bakınca; Sanatçı teknik açıdan gerçekçi bir üslupla hayali, metafizik bir noktaya evrilen ortamları ve durumları bize yansıtmayı başardığını görürüz. Bu resimdeki mekanlar bir yaşanmışlığı, sözü geçen haymatlosların vakit geçirdikleri yerler hakkında bizlere bir şeyler iletirken, fantastik mekan tasvirlerine evrilme tehlikesini de kendilerinde barındırır. Yine de resimlerin bugünü ve geçmişi, gerçekle kurguyu harmanladığını yadsıyamayız. Resimdeki yansımalar kendi buğulu yaşamsal soluklarını yüzeyde oluştururlar. Sanatçının yapıtlarında çarpıcı olan, yakınlık-uzaklık arasındaki görsel ve duygusal kuvvet böylece son derece güçlenmiştir. Kneffel şüphe içerisinde olma halini bizde yaratmak ister, hipergerçekçi imgelerin temsili kuvvetlerine bizi itme gayesindedir fakat bir yandan, ilüzyon içerisinde kaybolmamamız için bizleri müstehcen görsel katmanlarla dolaylı yoldan uyarma yoluna girer. İncelikle kurgulanmış sahneler ile tüm unsurları bir araya getirir. Bütünü ele alınca bir içtenlik ve kaynaşma resimlerin tümünde mevcuttur. Nesnel bir kenara itiliş, göze sokan bir temsil etme arzusu güdülmeden resimlerin tamamında öznel bir söylem geliştirilmiştir. Kneffel, gerçekçi bir tarzla kendi imgeleminde şekillenen resimlerin ıssız mekanlarının içine bizi çekerken, yersiz yurtsuzlaşma kavramını ve bu kavramdan muzdarip olanların psikolojik durumlarını histerik mekansal tasvirlerle muhayyilemizde canlandırmayı amaçlar.